☎०२५-५८१३००

FAX: ०२५-५८००६४

नेपाली भाषापाठ्यपुस्तक (२०७५) को विश्लेषण

शोधार्थी

सुरेश माया राई

क्याम्पस क्रमाङ्क र शैक्षिक वर्ष :- १०१ (२०७४/०७५)

त्रि.वि. दर्ता क्रमाङ्क :- ९-१-९-६७५-२००६

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क (वर्ष) :- २१८००५३ (२०७५)

नेपाली भाषा शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर तहका उपाधिका निम्ति प्रस्तुत शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

इटहरी, सुनसरी

२०७८/२०२१

स्वयम् घोषणा

म सुरेशमाया राई के प्रतिबद्धता जाहेर गर्छु भने प्रस्तुत शोधपत्र कतैबाट हु-बहु नक्कल गरिएको छैन । कुनै स्रष्टाको सामग्री हु-बहु सारेका स्थानमा गर्भे टिप्पणीको प्रयोग गरिएको छ । यदि कतैबाट नक्कल गरिएको प्रमाणित भएमा त्यसबाट आउने सबै खाले परिणामहरूको सामना गर्न प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु । तसर्थ, यो शोधपत्र नितान्त मौलिक छ ।

....

मितिः शोधार्थी

सुरेश माया राई

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
Tribhuvan University
जनता बहुमुखी क्याम्पस
Janta Multiple Campus
इटहरी, सुनसरी, नेपाल
Itahari, Sunsari, Nepal
स्थापित : २०४५
(त्रिभुवन विश्वविद्यालय व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय सम्बन्धन प्राप्त)
(QAA Certified)

प.सं. मितिः

च.नं.

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि ५९८ को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत **कक्षा ४ को नेपाली भाषापाठ्यपुस्तक** (**२०७५**) **को विश्लेषण** शीर्षकको शोधपत्र सुरेश माया राईले मेरो निर्देशनमा रही मिहिनेतका साथ तयार पार्नु भएकाले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

....

मितिः शोध निर्देशक

☎०२५-५८१३००

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
FAX: ०२५-५८००६४

Tribhuvan University

जनता बहुमुखी क्याम्पस

Janta Multiple Campus

इटहरी, सुनसरी, नेपाल

Itahari, Sunsari, Nepal

स्थापित : २०४५

(त्रिभुवन विश्वविद्यालय व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय सम्बन्धन प्राप्त)

(QAA Certified)

प.सं.

मितिः

च.नं.

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ यस विभागका विद्यार्थी सुरेश माया राईले तयार पार्नु भएको **कक्षा ४ को नेपाली भाषापाठ्यपुस्तक (२०७५) को बाह्यान्तरिक विशेषताका आधारमा विश्लेषण अध्ययन** शोधपत्र नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति **हस्ताक्षर**

मदनराज बराल

विभागीय प्रमुख ....

बाह्य परीक्षक ....

....

शोध निर्देशक ....

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम.एस) दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि यो शोधपत्र तयार पारिएको हो । यस शोधपत्रले आउने दिनहरूमा भाषा पाठ्यक्रम निर्माताहरू तथा पाठ्यपुस्तक लेखकहरूलाई सहयोग पुग्ने आशा राखेकी छु ।

यो शोधपत्र लेखनको प्रारम्भदेखि आफ्नो विविध काम र व्यस्तताका बावजुद बीच पनि यस रूपमा ल्याउन लगातार सल्लाह, सुझाव र आवश्यक निर्देशन दिनुहुने शोध निर्देशक / बिभाग प्रमुख आदरणिय गुरु श्री मदनराज बरालज्युलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यसैगरि शोधपत्र शीर्षक चयन, शोधपत्र लेखनकै दौरानमा आवश्यक सल्लाह , सुझाव र प्रेरणा दिनुहुने गुरूहरू नवीनकुमार शर्मा , तिर्थराज भट्टराई , लगाएतका विभागका सम्पूर्ण गुरूहरू तथा क्याम्पस परिवार प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यस शोधपत्र लेखनका क्रममा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सहयोग गर्नुहुने श्री ज्योति आधारभुत विद्यालय वेलका-९,भचुवाकी कमलसरी राई, जनता नमुना मा.वि. गुरूङ चौरीका मनिषा राई , हिमकला आधारभुत विद्यालय वेलका -७ देबी बहादुर राई , कालिका आधारभुत विद्यालय वेलका-३ हिरा देवी निरौला विद्यालयका नेपाली विषय शिक्षक , विद्यार्थी , भाइ बहिनी तथा सम्पूर्ण विद्यालय परिवारलाई हृदय देखि नै हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

यो शोधपत्र लेखनका क्रममा यस विषम परिस्थिति अन्योलग्रस्त अवस्थामा पनि आवश्यक सल्लाह सुझाव र सहयोग पुर्याउनु हुने मेरा सम्पूर्ण मित्रहरू लगायत सम्बद्ध महानुभावहरूमा हृदय देखि नै हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यो शोधपत्रका सकारात्मक पक्षहरू आदरणिय गुरूवर्ग र मित्रहरूको सल्लाह, सुझाव र लगातार सहयोगको उपज हुन ।

मिति -

शोधार्थी

सुरेश माया राई

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

नेपाली शिक्षा विभाग

शोधसार

कक्षा ४ को नेपाली पाठ्यपुस्तक (२०७५) को बाह्यान्तरिक विशेषताहरूका अधारमा विश्लेषण शीर्षकमा शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा समस्या कथनको रूपमा कक्षा ४ को नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकको बाह्य विशेषताको अधारमा कस्तो छ? र उक्त पाठ्यपुस्तक आन्तरिक विशेषताका आधारमा कस्तो छ ? भनी लिइएको छ ।

यो भाषापाठ्यपुस्तकको बाह्यान्तरिक विशेषताका अधारमा विश्लेषण शोधपत्र तयार गर्ने त्रममा मुख्य उदेश्यको रूपमा कक्षा -४ को नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकको बाह्य विशेषताको आधारमा विश्लेषण गर्नु र उक्त पाठ्यपुस्तकलाई आन्तरिक विशेषताका आधारमा विश्लेषण गर्नु रहेको छ

प्रस्तुत अध्ययन नेपाल सरकार,शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय र पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट प्रकाशित कक्षा ४ को मेरो नेपाली कितावमा आधारित रहेको छ । यस अध्ययनमा प्राथमिक र द्वितीय दुवै स्रोतको उपयोग गरिएको छ । प्राथमिक स्रोत अन्तर्गत प्रश्नावली विधिबाट क्षेत्रिय सर्वेक्षणमार्फत उदयपुरका ५ वटा सामुदायिक विद्यालयमा कक्षा ४ मा नेपाली भाषामा अध्यापन गराउने ५ जना शिक्षक र कक्षा ३ मा अध्ययनरत ५ जना छात्र र ५ जना छात्रा गरि १५ जनाबाट सामाग्रि सङ्कलन गरीएको छ ।

प्रस्तुत पाठ्यपुस्तकको बाहिरी आवरणा पृष्ठ पातलो बधाई कमजोर रहेको पाठ्यपुस्तकमा प्रयोग भएको कागज मधुरो र कम गुणस्तरको प्रयोग गरिएको , प्रत्येक पाठमा चित्रको प्रयोग गरिएको सबै पाठमा भाषाका सबै सीप सुनाई , बोलाइ , पढाइ र लेखाइसंग सम्बन्धित अभ्यासहरू समावेश गरिएको अभ्यासको वितरण समानुपातिक नरहेको सवै पाठहरूमा दिएको शब्दार्थ सहज रूपमा नदिएको अभ्यासको रूपमा दिईएको अभ्यासहरूको निर्देशन रातो मसिले लेखेर विद्यार्थीको ध्यानाकर्षणा गरीएको, सवै पाठहरूमा प्रयोग गरिएको अक्षरहरूको आकार समान नरहेको, पाठ्यक्रममा अक्षर-अक्षर विचको दुरि शव्द-शव्द विचको दुरी उपयुक्त रहेको देखिन्छ । पाठ्यपुस्तकको बाहिरि आवरण पृष्ठलाई बलियो बनाउनु पर्ने पाठ्यपुस्तकमा प्रयोग भएको कागज चिल्लो र बाक्लो रङ्गिन आकर्षक बनाउनु पर्ने पाठ्यपुस्तकको आसय बुझाउने तथा विभिन्न चित्रहरूको माध्यमबाट विषयवस्तु सङ्गै हुने बनाउनु पर्ने शब्द र तिनिहरूको अर्थ अभ्यासका रूपमा नदिई सहज रूपमा दिनुपर्ने अभ्यास वितरण समानुपातिक रूपमा गर्नुपर्ने सुझावहरू यस शोधमा दिईएको छ ।

विषयसूची

विषयवस्तु	पेज नं.
अध्याय एक : शोध परिचय	**१-३**
१.१. अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२. समस्या कथन	२
१.३. अध्ययनको उद्देश्य	२
१.४. अध्ययनको औचित्य र महŒव	२
१.५. अध्ययनको सीमा	३
१.६. शोधपत्रको रूपरेखा	३
अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना	**५-१७**
२.१.पूर्वकार्यको समीक्षा	५
२.२. पूर्वकार्यको उपयोगिता/कार्यान्वयन	१०
२.३. सैद्धान्तिक/धारणात्मक संरचना	११
२.३.१ भाषापाठ्यपुस्तकको परिचय	११
२.३.२ भाषापाठ्यपुस्तक अध्ययन विश्लेषणका आधारहरू	१२
२.३.२.१ बाह्य आधार	१२
२.३.२.१.१ बनोट	१३
२.३.२.१.२ अक्षरको आकार र ठाउँ छोडाइ	१३
२.३.२.१.३ छपाइ र बँधाइ	१३
२.३.२.१.४ कागतको स्तर	१४
२.३.२.१.५ मूल्य	१४
२.३.२.१.६ सुलभता	१४
२.३.२.२ आन्तरिक आधार	१५

२.३.२.२.१ स्तरगत उपयुक्तता १५

२.३.२.२.२ पाठ्यवस्तुहरूको प्रस्तुतिगत उपयुक्तता १७

अध्याय तीन : अध्ययनको प्रक्रिया/विधि १९-२०

३.१.अध्ययनको संरचना १९

३.२ जनसङ्ख्या/नमुना १९

३.३ नमुना छनोट २०

३.४ तथ्याङ्क सङ्कलन साधन २०

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया २०

३.६ तथ्याङ्क व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया २०

अध्याय चार : नतिजा/परिमाण र छलफल २१-३०

४.१ आन्तरिक पक्षका आधारमा कक्षा ४ को नेपाली किताबको अध्ययन २१

४.१.१ विषयवस्तु २१

४.१.२ विषयवस्तुको सङ्गठन तथा प्रस्तुति २२

४.१.३ पाठ्यविधाको भाषिक पक्ष २३

४.१.४. अभ्यास पक्ष २५

४.१.५ चित्र पक्ष २६

४.२ बाह्य पक्षको आधारमा कक्षा ४ को मेरो नेपाली किताबको अध्ययन २७

अध्याय पाँच : निष्कर्ष, सुझाव तथा उपयोगिता ३१-३५

५.१ निष्कर्ष ३१

५.२. सुझाव ३३

५.३. उपयोगिता ३३

५.३.१. नीतिगत तह ३३

५.३.२ कार्यान्वयन तह ३४

५.४ आगामी अनुसन्धानका लागि शीर्षकहरू ३५

सन्दर्भसूची

परिशिष्ट

व्यक्तिवृत्त

सङ्क्षिप्त रूप सूची

सङ्क्षिप्त रूप	**पूर्ण रूप**
क.सं.	क्रम सङ्ख्या
पा.वि.के	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
पृ.स.	पृष्ठ सङ्ख्या
वि.स	विक्रम संवत्
प्र.सं	प्रथम संस्करण
इ.स	इस्वी संवत्
नं.	नम्बर

चिन्ह सूची

चिन्ह	अर्थ
/	विभाजक
-	निर्देशक चिन्ह तथा समस्त पद सङ्केत
:	विसर्ग
,	अल्पविराम (छोटो अडान)
;	अर्धविराम

तालिका सूची

तालिका	पेज नं.
तालिका - १ विषयवस्तुको सम्बन्धमा शिक्षकका धारणा	२१
तालिका - २ विषयवस्तुको सङ्गठन तथा प्रस्तुतिका सम्बन्धमा शिक्षकका धारणा	२२
तालिका - ३ पाठ्यविधाको भाषिक पक्षका सम्बन्धमा शिक्षकका धारणा	२४
तालिका - ४ अभ्यास पक्षसँग सम्बन्धित शिक्षकका धारणा	२५
तालिका - ५ पाठ्यपुस्तकमा भएका चित्रहरूका सम्बन्धमा शिक्षकका धारणा	२६
तालिका - ६ बाह्य पक्षका आधारमा शिक्षकका धारणा	२८
तालिका - ७ बाह्य पक्षका आधारमा विद्यार्थीका धारणा	२९